

---

három vers a tiszáról

STEVAN RAIČKOVIC

TISZA I.

Ballagsz újra a Tiszára. Csak úgy.

Valóban épp csak úgy
Mintha nem is hajtott volna vissza semmi? Egyáltalán?

Csakugyan úgy?
Mintha nem is hajtott volna semmi hogy újra lásd
Azt a bánáti parthoz láncolt ladikot?

S a fűzfákat se kellett látnod? Törzsük iszaptól szürke
Kötőzködésig. Majdhogy vállukig.
Szaggattad róluk a száraz kócot és cigiztél
Titokban. Hát csakugyan véletlen ez?

Meg azt a kis gyalogutat ott a paréj közt
Amerre szerelmesekre leskelődtél lapulva
Azt se szándékosan tapogattad ki most?

Hanem csak úgy?

Pedig majd kiugrott a szíved.
A torkodban vert. Hát akkor?

S a parti meredekbe ágyazott kockakövekre
Azokra is már csak úgy véletlenszerűen
Állhatsz oda
S nem tudnád hogy mért nézel körül
Itt ahol botodat szúrtad két kő közé
Hogy horgássz
S majd kifogsz egy halat

S majd szépen fehérlik.

(De hát a horgodon nem volt csali, bolondja,
Így aztán csak vártad, lested,
Ó lested hiába.)

S hát ilyen véletlenszerűen ilyen hanyagul
Ballagnál el e fal tövében is?
Hisz lyukat akartál fúrni beléje
Át akartad ásni
Hogy a szemed pontosan rátapasszad
Hogy lássad:

Ugyan miféle titkos dolgokat csinálnak
Ott a túlsó oldalon.

Hát csak úgy véletlenszerűen csak úgy hanyagul
Ballagnál el e fal tövében!

Mintha nem is hajtott volna semmi, hogy erre járj
Hogy visszatérj!

Egyáltalán mi történt veled?
Mondd!

Honnan is jössz?
Merről?
S tulajdonképpen voltál-e itt valaha is?

Komolyan: honnan jössz valójában?
Merről?

Mert mégiscsak lenned kellett valahol
Különben vissza sem térhettél volna.

Nem találnál ide e falhoz. Erre az útra.
A csónakhoz sem. A szürke derekú fűzfa
Elé. S nem jutna eszedbe ez-az.

Ki találhatta volna ki mindezt?

Ha ne lettél volna itt
Valaha.
Ha ne jártál volna később
Valahol.
Ha ne tértél volna vissza
Lám-e.

Csakugyan: honnan jössz valójában?
Merről?

S végtére is mi történt veled?
Mondd!
De hát
Valóban:
Kihez intézed most e szavakat
Vagy mihez?

Hát ismét kezdenéd a régi játékot
A szórakoztatást
A játékos halandzsát?

Mélyen úszik alattad a Tisza.
És messzire.

Megfürödhetnél benne
Ha ne lenne már vége a nyárnak.

Telepedj e kőre
Mint ahogy ott kuporogtál mindig a verseidben.

Sehol senki.
El is sírhatod magad.

(1956)

TISZA II.

A szándék ez volt: fölidézni gondolatban
Egypár szót a Tiszáról
Aztán kigondolni még valahányat
(Afféle versbe való szavakat)
S aztán rakosgatni őket
Pitykézni velük
Mint a kavicsal

Óvatosan áthajtani őket a vers *kapuján*.

Ha mindez olyan szépen
Sikerülne
(Mint ahogy szándékomban volt):
Lenne még egy versem
Amit ismételnék magamban
Sokáig
Egy elhagyatott utca hosszán
Éjfél utáni
Lassú ballagás közben
Ahogy abba a házba térünk meg
Amelyben élünk
És öregszünk
Észrevétlenül.

Lenne tehát még egy versem
Mégpedig Tiszáról szóló
Ismét.

Mert mindenkinek van egy verse valamiről amihez visszatér
Rövid vagy hosszú életében:

„Brooklynban nő egy fa”
A másik másutt
Valamelyik meg — egy czredik helyen
Amely mintha senkiföldje lenne
S amelyet szólongat

Hogy ne csak úgy hiábavalóan
Nőjön rajta fa
Vagy ússzon folyó.

De a Tisza igazánvaló az életemben
S nem adhatok hozzá
Kitalált verses szavakat.

A gyermekkor Tiszája!

S én ezt nem akarom:
S versemben a Tisza többé nem folyik ott.

Mert ott folyik mélyen az életemben.

A gyermekkor Tiszája!

(Nem bűvópatak
De legalább e percben senki se fogja látni.)

(1960)

TISZA III.

Sokáig eszembe sem jutott a Tisza.

Róla írt verseim pedig
És sárga vize az én *fehér* verssoraimban
Mindez
Már biztosan
Lomhán folyik
(Üres lapszélek kopár partjai közt)
Messzire és mélyre
A feledésbe.

(Újabb költők jönnek
Ismeretlen nevűek

És más valamiféle folyók

S e más folyók úgy folynak el mellettük mint az árnyaik...)

De lám
Épp ezekben az ilyesféle időkben
Amikor már én sem emlékeztem többé nevére
Váratlanul
(Mintha valaki éjszakai
Ödöngés közben
Dobbantott volna hirtelen
A hátam mögött)

A széthajtott
Napi újságban
Épp azon a véletlenül elsőként szétnyitott oldalon
Hosszú címek
És holmi apró hírek

Meg (most már mind ritkább)
Hasábok között
Melyekben egyesek rég elvesztett hozzátartozóikat keresik
Továbbá arcok
Házak
Utcák
S számadatok társaságában

Lám

Itt van
Az ő áramló és suhogó
Tovavesző
De ni milyen kövér és fekete betűkkel szedett neve is:

A Tisza ...
S mint kikötött csónak
Hozzátoldva
Még egy további szó ... *árad.*

A Tisza *árad.*
A Tisza.
S épp most, amikor bennem lám majdnem kiszáradt.

És íme
A napok telnek-múlnak
De az ő rövidke
Villanásnyian
Észrevétlen
S havasi gyopárként
Már rég
Érintetlen
Neve

Nem marad el az újságoldalakról.

Itt van ismét a címben:

A Tisza *fenyeget.*

S azok helyett
Vagy az olyan
Vagy bár valamiképp és valamiben hasonló
Szavak helyett
Melyeket
Én
Az ő talán egyetlen és leghűbb szerelmeseként amióta áramlik
E névhez fűztem

Most valami szokatlan
S majdnem idegen
Teljesen összefüggéstelen szavakat is látok itt.

Meg képeket látok nevének társaságában
S a képeken hajlott hátú embereket előreszegzett ásókkal
És embereket homokzsákokkal

Amint valami végtelen és értelmetlen falakat emelnek
Partjai (az én partjaim) hosszán.

Majd ismét:

A Tisza garázdálkodik.

S a neve mellett újra
Valamiféle szavak
Csak most már egészen vésztjósloak
Míntha valami alattomos körről lenne szó
Vagy békés hajlékaink körül ólálkodó zsványról
Vagy egy szelíd tájainkra tévedt iszonyú vadról.

S lám
Nem csak az ő nevét körülvevő szavak
Hanem az ő neve is
Ez a szó hogy
Tisza
Észrevétlenül mind vésztjóslobbá
Mind kígyószzerűbbé válik

(Míntha reggelenként
Egy-egy kígyót
Göngyöltek volna bele minden újságpéldány
Vékony és áttetsző lapjaiba)

A Tisza első áldozatát is elvitte.

Lám a nevének lassanként
Halálos csengése lesz
Míntha betűiben
Valami elkerülhetetlen
És szörnyű
Fekélyszerűséget
Rejtene.

Megannyi kép
Az újságokban
S közöttük azt mondják az év képe is.

Ez a bölcső itt a képen
Ahogy ringatózik
Egymagában
Az elöntött udvaron
(Mint elszabadult ladik a nyílt vízen).

S itt ez az életben maradt kakas
A kéményen
A víz közepén
Ahogy áll ott a pléhkakas oldalán

(Mintegy önnön szobra mellett).

S itt ez a
Színes kép is
Egy sárga tehén bendőjével
Ahogy úszik az utcán

(Mint messzi sziget napnyugtakor)...

A Tisza elárasztotta az udvarokat
És az újságokat
S többé nem tudni hol vannak a partjai.

És most
Hadd szóljak legalább pár szót
Magamról is
(Aki másokkal együtt
Az emeletről
A szobámból
Mindezt
Kábán
Követtem).

Én a Tiszát mostanáig
Mindenestül védelmeztem
Magamban.

S kissé mások előtt is.

Most már azonban magamban sem védem többé.

De hallgatok róla.

Mintha valami tartozást rónék le.

Talán ő is épp így rejtette magába valamikor
Valamely nehezen hurcolt gondolatomat
(S a sírásomat)
Mikor partjainak egyikén
Valami régi alkonyatban
Ott álltam egy fatörzsnek dőlve.

(Egész biztos hogy ő is hallgatott

Hiszen erről
Soha senki
Semmit nem tudott meg.)

Itt van a címoldalon a neve
Kövérébb betűkkel
Mint ahogy az államférfiak nevét szedik.
S itt van a neve
Nagyobb betűkkel mint maga az újság neve.

S a képen:

Sisakos katonák
Hosszú menetoszlopa
Sisakjuk villog az éjszakában
Partjai (az én partjaim) hosszán.

A Tiszát bekerítette a katonaság.

A Tisza visszavonult
Békésen
Egyszerűen
Mintha csak elköszált volna.

Mintha megvakult volna

Vagy tán az emlékezés hagyta cserben
S aztán egyszeriben
Valami ismeretlen tájon
Önnön
Volt életéből
Visszacmlékezett
Valamire.

Ezért hát
En sem beszélek többé arról
Hogy betegsége idején
Idegen udvarokban és sorsokban
Mi mindent hagyott
Maga után.

És arról sem hogy engem is
Mint afféle régi és egyetlen rejtegetőjét
Kisértett
Napokig
(Hallgatásomban
S gondolataimban hogy talán valaki mégis elárult itt valakit).

Jöllehet egyszer még visszatérek majd a nevéhez

Mint ahogy
Medrébe
És hozzám
Ő is újra visszatért.
A Tisza békésen és egyszerűen visszatért...

S itt véget is érhetne
Ez a vers
Vagy e történet a Tiszáról.

De őt meg engem más valamiféle titkos és láthatatlan szálak
is összefűznek.

S holmi igazi vég
Köztem meg a Tisza között még nincsen.

Itt a költő
Aki sínylődik motívumában
Mint valami roppant nagy és láthatatlan toronyban
(Abban az időben
Mikor már az utolsó rab is a híres Spandaut is örökre elhagyta).

S a költő
Asztala mellől
Ráámul most egy madárra is
Amint az ferde síkban
Ablakát átszeli

S eltűnik a falak mögött
A kékségben
Gondolataival együtt.

S a költő sejtí
Hogy ez a madár
És gondolatai
Most már a Tisza fölött szállnak
Messzire

És magas
És kék emeleteikről
Néznek le vizébe

Amint lassan
És sárgállón
Tovaveszik
A zöld szigetek

És görbe kanyarok mögött...

(1970)

Fehér Ferenc fordítása